

EPISTOLA
Mercatoris cujusdam
ad
Equitem Polonum,
Statum modernum rei monetariæ
concernens,
ex
Idiomate Polonico in Latinum versâ,
ANNO M DC LXIX.

E XVII 475 madhi

Generose & Magnifice Domine.

Postquam ex nuperis Generos: Magnif: Vestr: literis intellexi, Eam non nihil commoveri ac indignari. quod Gen: filii sui Cambium non ita pridem huc è Belgio ad me transmissum sedecim Florenis pro Centum carinis, quam antehac (ubi etiam cursus collybi & diu usitatum lagium in computationem veniebant) exsolverim, ac in ratiocinia mea relatum ipsi exhibuerim, intermittere non potui, quin tam pro mea exculpatione, quam pro meliori Generos: Magnif: Vestr: informatione Eidem mediante hac Epistola decenter repræsentem atq; Demonstrẽ, me non solum evidentibus ac notoriis veritatis documentis, sed etiam liquidis Mercatorum in Belgio aliisq; peregrinis regionibus negotiantium testimoniis confirmare posse, illud, quod eo nomine à me solutum & necessariò solvendum ratiociniisq; meis insertum fuit, non alia de causa tam immodicè excrevisse, quam propter emergentem hic loci novæ viliorisq; monetæ, nimirum Sexgrosfalium & Orthonum Bidgostiensium vulgò Brombergensium abundantiam, qua sicuti hætenus commerciorum, ita etiam cambii cum exteris nationibus ordo acusus si non planè sublati, certè valde turbatus & multò quàm antea sumptuosior & continuatu difficilior factus est.

Nam cum nummus mensura omnium rerum vendibilium sit, sicuti Generos: Magnif: Vestr: non ignorat, ex ejusq; intrinseca bonitate, non verò extrinseca æstimatione ac valore cunctæ merces æstimentur, & ubiq; locorum taxam suam sortiantur, aliter fieri non potest, quàm ut eò majus

jus aut minus eis pretium à mercatoribus constituitur, quo meliora aut deteriora nummorum genera in illis locis vigent, quo mercator merces suas asportat aut transmittit, quam in illis locis, ubi domicilium habet, aut ubi merces suas parat, cujus rei satis locuples testis est quotidiana experientia, imò ipsum inclytum Regnum Poloniæ, quod tam opum quàm Virorum Excellentium gloria toto Orbe celebratur, id quotidie non levibus incolarum suorum damnis experitur. Eandem igitur Mercatorum cautelam etiam Collybistæ in exercenda re argentaria, solerter observant, quando mediantibus Cambii, quas vocant, literis, pecunia pro pecunia reddenda venit, quæ aut viarum periculis exponenda, aut æquivalens ejus pretium ex uno loco in alium trajiciendum est. Quinimò non possunt neq; debent aliter facere! nam nisi in tempore exactè secum perpendant, intrinsecam currentium ubicunq; tam in loco domicilii quàm mercatus, monetarum bonitatem, probè considerando quantum invicem justâ proportionem distent, aut quatenus inter se comparari possint, sero ruinam & calamitatem facultatum suarum antevertere satagent.

Jam verò temporum injuria (proh dolor!) eò ventum est, ut prorsus rei nummaria, & cum illa commerciorum faciem mutatam videamus, neq; ullum ferè amplius pristinae monetæ vestigium appareat, nam prædicti isti Sexgrossales & novi Orthones Brambergenses ferè cunctos thaleros antehac in Polonia visos, nec non cæteras in inclyto hoc Regno incorporatisq; Provinciis procusas probæ monetæ species, & denique ipsos initio novissimi belli Suetici cufos melioris notæ Orthones ita deglutiverunt, & in se converterunt, ut exterminatis inde planeq; evanescentibus antiquis & pinguioris naturæ monetis, isti Sexgrossales & Orthones, ferè soli demum in usu ac commercio hominum reliqui sint, multoq;

multoq; viliores existant, quàm hi Orthones, qui initio belli Suetici cusi sunt, qui parum differunt ab illis qui ante 40. & amplius annos in Polonia procudebantur. Unde si intrinseca modernæ monetæ bonitas spectetur, novi isti Sex-grossales & Orthones Bidgostiensēs ad thalerum tribus florenis computatum comparati Sedecim pro Centum & ultra minoris sunt, quàm hi, qui tempore dicti belli Suetici procusi fuerunt; ac idcirco thalerum, nec non Ducatum, & denique ipsum argenti infecti s. crudi mercatum tam notabili pretii auctione extulerunt, ut necessariò ob hunc internæ qualitatis defectum mercatores, qui non minus de lucro captando quàm de damno vitando solliciti esse solent, jacturam in viliori moneta factam aliundè, nempe augmentatione & numero specierum viliorum, in solutum acceptarum, reparare ac pensare cogantur; nam aliàs neque emolumentum ex mercimoniis speratum, neque id quod in merces coëmendas probæ monetæ insumerunt, aut in cambii solutionem expenderint, factum rectumve habituri sunt, sed præterquam quod Officium aliis peregrè degentibus pro modò facultatum suarum inserviendi, ipsis damnosum foret, etiam fortunas suas, posteaquam eas quinquies aut sexies mercaturæ aut cambii infructuosa quadam versura commutaverint, postremò ad nihilum redactas videbunt.

Sed ut Gn.^a Mf.^a V.^a penitiùs hæc animo concipere possit, observatu necessarium erit,

I. Quod paulò ante novissimum bellum Suecicum aut saltem in illius primordio Orthones Polonicales undecim Lothones puri argenti habuerint, & triginta petiæ eorum unam marcam monetalem seu brutam marcam, ut vocant, confecerint, ita ut ex qualibet puri argenti marca viginti sex floreni 5½ grossi resultarent; Novi autem isti Orthones Bidgostia procusi ab anno cld lcc LXIII. usque ad annum 1. 69.

duntaxat X. Lothones duos denarios aut ad summum tres denarios puri argenti habuerunt, eorumq; 32. aut 32½. petiæ ut plurimum nonnisi unam Marcam monetalem confecerunt, sicq; una marca argenti puri in posterioribus hisce Ortho- nibus existentis 30. fl. 18. grossi. aut etiam 30. fl. 21. grossis expensa fuit: unde tanta veterum Polonicalium & modernorum Pruthenicalium Ortho- num erga recentiores hosce Bid- gostienses discrepantia apparuit, & cursum monetalem adeo mutavit, ut ad Sedecim usque pro Centum supra antiquum modum excreverit, prout ducto calculo facile demonstrari poterit. Ubi haud silentio præteriri debet, quod in Majoribus Civitatibus Terrarum Prussię Orthones juxta antiquum illum pedem semper procusi fuerunt, neque etiamnum eodem modo ibidem cudi desierunt, etiamsi in Polonia multo viliores cudantur, argentumq; multo majori nunc quam antea pretio ematur. Circa novos Sexgrossales Timpïi & Boratini enormior adhuc differentia occurrit, quod fusius demonstrare supervacaneum duco.

I I. Quod ubiq; locorum Pes rei monetæ certus figi ac constitui soleat, juxta quem etiam cœteræ minutoris monetæ Species fabricari & conformari consueverunt; & quod non solum in vicinis regionibus, ut in Hungaria, Silesia, Austria, superiori & inferiori Saxonia, nec non in Belgio, sed etiam in Regno Poloniæ idem observatum fuerit, ubi thalerus semper pro pede monetali acceptatus & cœterarum minutorum specierum, puta Ortho- num, Sexgrossalium, Trigrossalium &c. regula ac norma fuit. Cujus proportio in minutoribus speciebus. v. c. Ortho- nibus, Sexgrossalibus &c. adeo exactè exæquata & observata fuit, ut valorem Thaleri, in quem tres computantur floreni, per quadraginta & quod excurrit annos, mutare, aut florenorum valori aliquid adjicere, non fuerit necesse. Hac verò

vero tempestate, ubi minutiones istæ monetæ polonicalis species tenuiori grano fabricari cœperunt, id non amplius observatur, eamq; in fabricationem Sex petiarum Orthorum Bidgostiensium modernæ monetæ vix plus argenti puri insumitur, quàm in quinq; priscorum Polonicalium & hodiernorum Pruthenicalium, item Sex petiis recentium Sexgrosalium vix tantum argenti puri inest, quam in quinq; anteriorum, unde tanta in re monetaria disproportion nata est, ut necessario valor Thaleri ad æmulationem & exemplum minorum harum specierum vilioris monetæ ad $3\frac{1}{2}$ florenos excreverit; unde iidem Sedecim pro centum succrescunt. Hujus autem tam immodicæ auctioris circa valorem thaleri causa procatactica est luxatio pedis monetæ, quæ in minutionum nummorum speciebus contigit.

III. Quod modo prædicto excedente thaleri valore ad $3\frac{1}{2}$ florenos usq; aliter fieri non potuerit, quin è vestigio commerciorum & cambiorum conturbatio sequeretur; nam ante hac peregrini mercatores circa solutionem Cambii aut venditionem mercium suarum satis securi & indemnes erant, ac esse poterant, dum pro valore centum Thalerorum, aut pro merce, quæ centum thaleris ipsis constiterat, hic in Polonia quingentos Orthones polonicales, quales initio belli Svetici cadebantur, & etiamnum in Civitatibus Prusiarum cudentur, recipiebant. Nunc verò quingentæ petiæ Orthorum Brambergenſium illis non sufficiunt, sed 583. petiis eorundem Orthorum opus habent ad recipiendam ex iis, mediante permutatione, integram centum Thalerorum Summam, domum aut alio, ubi Thalerus usu prævalet, cambio transmittendam, quod itidem sedecim pro centum facit: ratio ejus hæc est; quod 583. Orthorum Brambergenſium petiis vix tantum argenti puri inest, quam in 500. antememoratorum Polonicalium & Pruthenicalium: & quemadmodum

dum pro quingentis horum, nempe Polono: & Prutenic: petiis centum Thaleros nancisci possunt, ita Thaleri valore juxta proportionem vilioris monetæ ad $3\frac{1}{2}$. fl. adau-
cto, ultra 583. Orthones Brambergenſes requiruntur ad
redintegrandam citra permutationis damnum præſatam Sum-
mam 100. Thalerorum, prout ex ſubſequenti calculi Sche-
mate patebit

Orth. Pruten.

Orth.

loth. puri

30. petiæ continent XI. loth puri arg. 500. continent - - - 183 $\frac{1}{3}$.

Orth. Bramb.

loth. pur.

32 $\frac{1}{2}$. petiæ continent X. loth. 3. den: 583. continent præter propter 183

Thaleri

100. à 3. fl. faciunt - - - 500. petias Orth. Pruten.

Thaleri

100. à 3 $\frac{1}{2}$. fl. faciunt - - - 583. petias Orth. Bramberg.

Quodſi igitur peregrini Mercatores non probe animad-
vertant hanc discrepantiam, neq; commodis ſuis in iis regi-
onibus, ubi deterior moneta introducta eſt, maturè invigi-
lent, valdè periclitabuntur, quippe ſi exactè rationes ſecum
ineant, deprehendent neceſſum eſſe ad recipiendum inte-
grum mercium aut cambii pretium, ut tam mercium ſuarum
taxam, quam cambii pretium ſupra antiquum modum ex-
tollant, & ad augeant, alias male rei ſuæ conſulent, & ſto-
lide negotium ſuum gerent in iis regionibus, cujus ſtatum
monetalem ignorant, & ad ultimum ſenſuri ſunt, ſe aliis in-
ſerviando ſortem ſuam quinquies Sexieſve infelici negotia-
tione ac verſura commutatam plane amiſiſſe. Et hæc quæ
de Orthoribus Brambergenſibus hic dicta ſunt, etiam de Sex-
groſſalibus accipi debent, prout calculus oſtendet.

Ex hac igitur relatione evidentibus veritatis argumen-
tis ſubnixa Gn.^a Mf.^a V.^a ſatis, ut ſpero, perſpiciet ac di-
ſcernet, illud quod vigore literarum Cambii Generoſo ejus-
dem

dem filio persolvi, ac ratiociniis meis inserui, necessario solvendum fuisse, quia Gn.^a Mf.^a V.^a eo nomine non aliam pecuniam, quam ejusmodi novos Orthones Brambergenses mihi misit, & nihilominus à me efflagitavit, ut filio suo totidem centena Thalerorum, prout à me factum est, in Belgio numerari curarem.

Porro quoq; ex his, quæ hætenus dicta sunt, facile apparebit, quam fallax & erronea sit eorum opinio, qui asseruerunt, ejusmodi vilioris in Polonia Monetæ cursu nullum accipientibus damnum inferri, eamq; eodem, quo acceptaretur, pretio rursus expendi sine ullo dispendio posse. Speciosus hic novorum in Polonia Monetariorum prætextus est, sub quo latent ipsorum technæ, quibus tot excelsis ac prudentibus ibidem Viris imponere eosq; in partes suas trahere conati sunt, ne tam perniciosus ipsorum artificiiis acrius refragarentur, aut meliori eorum, qui ex inclyti Regni salute suam pendere credunt, consilio ac opinioni adstipularentur, quo liberius ipsis interea magisq; impunè in sacrum rei monetæ fundum grassari, omniumq; Thesauris inhiare liceret.

Sed ne Epistolæ modum excedam, quam non nisi pro mea justificatione super Cambii rationibus exorsus sum, supersedeo omnia ex concessa vilioris istius in Polonia Pecuniæ monetatione emergentia & adhuc emersura damna, quæ etiam Gn.^{am} Mf.^{am} V.^{am} haud dubio damno suo expertam esse reor, enumerare. Ut tamen constare possit, an & quid remedii adversus hanc universi Regni tabem supersit, haud alienum à proposito esse neq; Gn.^x Mf.^x V.^x displicere posse existimo, si paucis & veluti suspensa manu publicam calamitatem & exsangvis corporis monetæ vulnera attingam, quo Gn.^x Mf.^x V.^x rem altius indagandi ansam præbeam: ubi imprimis ad animum revocari debent;

Primò quod nova ista vilioris ligæ moneta, nempe Orthones & Sexgrossal, Brambergici & Lithvanici, ut & Trigrossales & Sesquigrossales omnem ferè, ut apparet, antiquam ex argento factam Pecuniam, puta Thaleros, Polonicales & Pruthenicales Orthones, antiquos Sexgrossales & Trigrossales &c. consumpserint ac in se converterint; nam Offinarum monetarum Conductores non tantum argenti crudi habentes, quantum monetando absumere cogitabant, ante memoratis probæ monetæ speciebus avaras manus injecerunt, quia inde leviori suo impendio argenti crudi defectum suppleri, quam illud ex aliis locis terra marivè adduci posse videbant; proinde hoc compendio usi, non cessarunt, ad eliciendum inde stipulatum illud exiguum locarium monetale & ad explendam insatiabilem suam lucri cupidinem, omnes supradictæ probæ monetæ species avidè corrudere & conflare; & sic demum omnis bonæ monetæ, inprimis Thalerorum, & quæ cum his juxta proportionem suam pari passu ambulant, ducatorum penuria, & tandem crescente eorundem externo valore, non necessaria argenti caritas secuta est, prout auri fabri illud liquidius demonstrare poterunt. Et sanè nisi nunc demum isti malo occurreretur, intermittendo scilicet vilioris ejusmodi monetæ fabricationem, & melioris monetæ species, quæ passim adhuc in Polonia apparent, ab istorum ustulantibus manibus serio vindicando, ac defendendo, malum illud, quod jam ferè omnem medelæ spem superat, acrius abhinc ingravescet, & cunctos Regni Poloniæ incolas ultima ruina & fortunarum suarum clade involvet: imò vix etiam præcaveri poterit, quominus aliunde etiam ejusmodi noxia moneta caractere & effigie Polonicali peregre signata cumulativè in Poloniam transfundatur, id quod jam sæpius factitatum esse non levibus indicitiis suspicari licet.

Quod

II. Quod aucto thalerorum aliarumq; probatarum speciesum externo valore, etiam pretia rerum valde aucta fuerint, & universalem mercium transmarinarum caritatem in Polonia introduxerint, vernaculis interea & domi natis mercibus ibidem vilescentibus; id quod nullis Constitutionibus Regni nullisq; legibus etiam sanguine scriptis emendari poterit; imò omne citius cum Exteris ibidem commercium planè delebitur, quam eò adigentur peregrini, ut peculiaria mercimonia sua minoris, quam illis expedit, inviti divendere, & nativas Poloniæ merces pluris, quam alibi veneant, emere velint.

III. Quod auctis, sicuti modo dictum est, pretiis rerum, indeq; orta rerum venalium caritate, lata quoque fenestra aperta fuerit augendis simul Operariorum diurna aut annua mercede servientium Saliis, ingenti cum incommodo rei familiaris eorum, qui huiusmodi hominibus carere nequeunt, eoq; carius eos alere maioremq; solito mercedem iis solvere coguntur, quo minus antiqua merces in nova hac viliori moneta soluta hodiè illis sufficit, ad ea sibi paranda, quæ olim eadem mercede in antiqua moneta soluta parari poterant.

IV. Quod ob infelicem hanc rei monetæ arrendam omnes tam publici quam privatorum redditus valde arrosi & extenuati sint. Nam quemadmodum omnes Contractus in genere, nec non proventuum publicorum aliarq; præstationes annuæ non Thalerorum in specie sic dictorum, sed florenorum Poloniarum stipulatione celebrari consueverunt, ita etiam solutione eo nomine in vilibus Orthonum & Sexgrossalium Brambergensium speciebus factâ, tanto minus argenti in thesaurum publicum, aut arcas privatorum infertur, tantoq; minus percepta hæc pecunia percipienti prodest, quanto vilior moderna moneta existit, quam antiqua, ita ut

necessariò propter hanc discrepantiam monetalem hodiè omnes redditus multo exiliores concilioresq; existant, quam olim: nam, exempli gratia, superiori tempore & adhuc sub initium belli Suecici novissimi pro 300. fl. monetæ Polonica-
lis eo tempore fabricatæ 100. thaleri in specie sic dicti, per-
mutando impetrari poterant, nunc verò pro 300. fl. Poloni-
calibus, puta Orthon. & Sexgrossal. Brambergenf. vix 85. tha-
leros nancisci possumus, & sic super hac Summa 300. fl. statim
15. thaleri & ultra sorti decedunt & amittuntur, ob nimium
hunc argenti puri in ejusmodi vilioribus speciebus defectum
& immodicum thaleri in $3\frac{1}{2}$. fl. excrefcentis valorem. Quan-
tum igitur emolumentum hoc modo redditibus decrefcat, &
quantum è contra detrimenti iisdem accrefcat, id illustri
Gn.^a Mf.^a V.^a judicio relinquo, satisq; id in præcedente
puncto tertio indigitatum est. Unde demum asseverare au-
sim, vix quenquam reperiri, quin fortunas suas ultra trien-
tem Substantiæ univerfæ singulis annis hoc modo delibatas
ac diminutas sentiat: Neque unquam ex ista calamitate e-
merfuri sumus, quam diu corruptus ille ac perturbatus rei
monetariæ Status in ordinem non redigetur. Quæ quidem
cum ita sese habeant, non est, quod illi plus justo rei mone-
talis corruptelam perstrinxisse, aut nimium censuræ in eam
sibi arrogasse arguantur, qui statuerunt, pravam monetam
magis regioni alicui formidandam esse, quam externum &
armatum hostem, huncq; non tantam, quantam illa, eidem
vastitatem inferre posse, etiamsi is omnia funditus debeat,
neque lapidem super lapide relinquat; nam quæ bellica
tempestate vastantur, fertilitate soli & incolarum industria
pensari possunt, damnum verò ex corrupta moneta pullu-
lans nunquam cessat, quamdiu procusio ejus continuatur,
quæ tanquam intestina tabes omnem & glebæ ubertatem &
incolarum industriam sensim consumit ac depascit, donec
tandem totius regionis flos ac vigor planè extingatur.

V. Quod exitiosa hac rei nummariæ novitate cursus commerciorum (illud publicarum privatarumq; opum ac fortunarum columen!) in Polonia valdè conturbatus, & magna ex parte aliò averfus fuerit, non citra magnum publicæ privatæq; rei detrimentum: Nam quia non statim ab initio deterioratæ rei monetæ, intrinseca specierum recens procusarum qualitas, veraq; internæ bonitatis ad thalerum communem proportio adventantibus huc mercatoribus patuit aut innotuit, quo magis juxta eam merces suas taxare possent, necessariò tantas inadvertentiæ suæ pœnas dederunt, ut accepto semel circa venditionem mercium damno, amplius eodem redire noluerint. Quippe sicuti is mercatorum mos est, ut eò maximè confluant, ubi justæ & qualitatis & quantitatis moneta suppetit, quia ibidem sive mercium suarum venundatione sive fœnoris trapezitici exercitio maximum quæstum se facere posse autumant; ita mirandum non est, quod aliquandiu abhinc exorici, qui paratam è mercibus suis pecuniam secum è Regno hoc auferre, nec in emptionem nativi ibidem mercimonii convertere consueverunt, ut Hungari, Silesi, Austriaci, Itali &c. aut planè non aut certè parcius rariusq; eò redierint. Horum exemplum adhuc sequuntur ii, qui merces suas in Poloniam importare, aut nativas inde reportare, transq; mare inde divehere soliti erant; namque propter lubricum & mutabilem ibidem rei monetariæ statum cum mercibus suis eo redire verentes aliò se converterunt, & inter alia Moscoviæ; Livoniæ & Pomeraniæ loca frequentare cœperunt, ubi & melioris monetæ & earundem rerum mercalium copia existit, quas per portus Prussiæ è Poloniâ petere antea consueverant; Cujus quidem rei testes esse possunt ipsi majoris Poloniæ incolæ, qui superioribus annis, ubi morbus iste monetæ sævire cœpit, solitum cursum mutarunt, & nativas mer-

ces suas non uti antea, Thorunium, ubi vilior nummus eos expectabat, sed versus Pomeraniam meliori moneta instructam, divexerunt, indeq; ea, quibus ipsi indigebant, & quæ mari eò asportantur, reportarunt, non sine insigni regionum in portibus Prussiæ Proventuum ac teloniorum Regni detrimento; nam si mercimonia ista per portus Prussiæ in Poloniam invecta indeq; alia reportata fuissent, reditus Regii in portoriis ac teloniis Poloniæ non parum augeri ac locupletari potuissent, plurimq; quàm nunc fit, navium confluxu sine dubio effectum fuisset, ut frumentum ex aliis Poloniæ oris frequentius eò asportaretur, cariusq; venderetur, quam nunc, ubi profligatis per pravam monetam commerciis illud emptore carens planè infructuosum jacet, aliiq; imprimis Pomerani hoc emolumento fruuntur, postquam commercia commercantesq; exoticos melioris nummi splendore ad se pellexerunt, & à Prussiâ planè averterunt. Neque verò hic finis malorum est, sed initium, nam vilitas frumenti, & e contra exoticarum ac trans marinarum mercium caritas, ultra prægravem pretii excessum, quo jam laborant, tanto magis abhinc increbescet ac ingeminabitur, quo plus frumenti & quominus exoticæ mercis in Emporia Regni comportabitur, quoniam multitudo vel paucitas mercium pretium earum vel extenuare vel minuere vel etiam extollere & augere solet: id quod illis, qui frumentum suum non in Pomeraniam, sed necessario in Prussiam Scaphis transvehunt, indeq; transmarinas merces repetunt, valde incommodum ac damnosum accidit, neq; nisi restauratione rei monetariæ rectificari ac in pristinam viam reduci potest. Cætera damna, quæ hætenus Polonia ob concussum statum monetalem perpessa, & adhuc nisi strenuum remedium afferatur, passura est, hic non attingam pluribus. Quod si verò quintuplex hoc dispendium, de quo hætenus

egi,

egi, comparetur cum emolumento, quod ex locatione Officinarum monetarum toto hoc temporis spatio in Thesaurum Regium redundavit, ac in ratiocinia publica relatum fuit, facile apparebit, dictum Thesaurum paucis centenis millibus inde locupletiore factum, contra verò egestatem publicam ubiq; locorum toto Regno introductam esse.

Nam prout liquet ex ratiociniis Thesauri, quæ Anno 1664. in Comitibus tunc temporis Regni Ordinibus exhibita sunt, usq; ad illud tempus nempe quatuor annorum spatio, ex universis Regni Officinis monetaribus titulo arendæ 122780. fl. duntaxat in Thesaurum Regni illata sunt sicuti dicta ratiocinia pag. 26. testantur. (De cæteris Contractibus cum Boratini & Tympio ratione Solidorum cupreorum & vilium petiarum, florenicalium initis nihil hic dicam, cum non nisi de vili Sexgrossalium & Orthonum pretio hac Epistola agere mihi proposuerim) E contra verò quot miliones isti Officinarum Monetarum Conductores interea lucrati sunt, & quantum publicis privatisq; facultatibus vilium istarum specierum fabricatione subtractum sit, id partim ex sumptuoso ipsorum vivendi apparatu intelligi, partim quoq; ex eo comprehendi potest, quod omnis illa melioris notæ moneta, qua ante hac Polonia abundavit Thalerorum nimirum & Orthonum nec non Sexgrossalium antiquorum, ferè evanuit, & in novam hanc monetam transmutata est, ex quo sane amplissimum hoc & quondam opulentum Regnum multarum millionum jacturam fecit, quando quidem satis demonstrari potest, quod ex Sex millionibus probæ illius monetæ septem miliones novorum & præsentium Sexgrossalium & Orthonum fabricari queant. 2. Immensum ipsorum lucrum ex eo apparet, quod Officinarum monetarum Conductores incredibili festinatione ejusmodi vilis monetæ species procudi curarunt, ut eo majori lucro potirentur, antequam

quam damnum publicum ab ipsis inde datum in omnium oculos incurreret. Nam prout à Viris fide dignis relatum est, in Officina Brambergensi sæpe numero 12. homines soli impressioni characteris novorum Orthorum adhibuerunt, At qui inter omnes rei monetariæ peritos constat, unius hominis opera 300. marcas per diem procudendis Orthonibus consumi poste, id quod singulis Septimanis in senos dies computatis 1800. marcas efficit: quodsi igitur Sex tantum homines (ne dicam duodecim) per integrum unius anni sive 50. septimanarum spatium istum procusionis laborem continuarent, intra dicti temporis spatium Summam 540000. marcarum procudere possent, id est, (computatis in quamlibet Marcam 32. petiis Orthorum) decem Milliones & 368000. fl. polonicales. Ex qua Summa Monetarii ultra quasvis expensas (mutatis nimirum per eos undecim lothorum Orthonibus in novos istos 10. lothorum & duorum aut trium denariorum Orthones) Septendecim tonnas auri lucrifacere sibi postunt. Neq; Ge.^a Mf.^a V.^a ullatenus dubitabit, quin ultra decem Milliones quotannis in Officinis Regni procudi potuerint, quippe amplissimum & populosissimum Regnum Poloniæ ingentibus Summis Pecuniæ indiget, & ex ante allegatis Thesauri ratiociniis apparet, intra ejusdem Regni complexum duorum annorum spatio ferè 20. Milliones via contributionis in Thesaurum manasse, quæ quidem Summa, uti per se liquet, non tota Substantia, sed pars duntaxat facultatum privatarum fuit.

Quibus autem modis ingentia ista damna resarciri eisq; imposterum obviari possit, meum non est disquirere, utpote qui haud ignarus sum, quod ad consilium nemo nisi vocatus accedere debeat; Quodsi tamen Gn.^a Mag.^a V.^a hoc quoq; nomine mihi loquendi potestatem facere, & mercatorio more de hac re disferentem benignè audire velit, haud diffitebor,

labor, per occlusionem Officinarum monetariorum Regni in numero Convocationis Conventu Generali decretam, monetariorum emendandarum initium factum esse, eo namque Scaturigo tanti mali quodammodo obturata est. Illud tamen displicere forsitan posset, quod æquè probæ quam vilioris monetariorum Officinarum eodem Decreto occlusarum esse videntur, & sic occasio, Regnum meliori pecunia refocillandi omnibus adempta est.

Sicuti verò occlusio Officinarum monetariorum non finis est, sed gradus tantum emendandarum rei monetariarum, ita quoque circa eam non quiescendum, sed ulterius nempe ad reductionem sive valvationem vilioris monetariorum progrediendum est, nimirum ad genuinum valorem ac pretium suum juxta intrinsecam ejusdem bonitatem eam revocando, idque hoc modo, ut Orthonæ Bidgostienenses & Lithvanici ad 15. grossos, trigrossales ad 2½. grossum, & denique Sesquigrossi ad unius grossi valorem reducantur: nam hoc modo non solum thalerus pristino justoque valori suo, nempe 3. florenorum, restituetur, ejusque ut & aliarum bonarum specierum conflatio & exterminatio vitabitur & mercatus argenti crudi vilior reddetur, sed etiam pretia rerum laxabuntur ac minuentur, exorbitantia mercedis annuæ ac diurnæ sistetur, redditus tam publici quam privatorum meliorabuntur, commercia reflorescent, & denique præcavebitur, quo minus ejusmodi pravæ monetariorum species Charactere Polonico alibi privati quæstus causa signatæ amplius in inclyti hujus Regni penetralia immittantur, cessante enim & sublata per valvationem improba ista lucrandi licentia, thalerus ad justum valorem suum reductus omnia ista ante enumerata commoda secum afferet.

Quod si verò quis adhuc replicaverit, istam valvationem jam diu re ipsa & in effectu factam esse, dum quicquid ejusmodi vilis monetariorum est, inter commerciantes non eo, quo

valet, sed quo valere debet ac potest, pretio æstimatur, ita ut quod intrinsecæ ejus bonitati ac ponderi deest, numero petiarum compensetur, dum solito plures earum petiæ in thalerum computantur, aut pro mercibus accipiuntur, sicq; aucto mercium aut cambii pretio, tantum puri argenti in pluralitate petiarum recipitur, quantum alias in singulis petiis desideratur. Sed ut pauca ad ista regeram, non quidem negavero, exoticos mercatores, utpote naturâ versutos & lucri cupidos sic quidem indemnes evadere, interea verò cum ista non nisi privatæ licentiæ valvatio sit, parum ea aut nihil Reipubl. & singulis Regni incolis prodest, nec eâ damna, quæ paucis hætenus attigi, eluuntur, sed potius augentur & increbescunt, prout quotidiana experientia luculenter id testatur. Si verò externus harum viliorum specierum valor juxta intrinsecam earum bonitatem & naturam auctoritate & lege publicâ constitueretur, ac ritè ordinaretur, non solum mercator, sed universi Regni incolæ fructum valvationis sentire, & omnia publica ac privata incommoda è rei monetæ corruptione existentia uno veluti momento tolli ac aboleri possent.

Neque porro devalvatio factu difficilis aut cum publico privatorumve nimio aut irreparabili damno conjuncta erit, neque etiam rationes istæ, quæ à quibusdam in contrarium afferuntur, satis validæ ac momentosæ sunt ad dissuadendum salutare illud valvationis remedium; I. durum & difficile, inquiunt, depauperatis Regni incolis erit, hoc tempore, ubi ingentia militibus stipendiorum residua debentur, multa contribuere, & simul per valvationem sextam partem paratæ pecuniæ suæ amittere. Ad quæ replicari potest, nunquam in Regno hoc de fore contribuendi necessitatem, & consequenter istam dissuadendi rationem nunquam cessaturam esse, at idèò omnem emendandæ rei monetariæ curam ac cogitatio-

cogitationem planè abjicere velle, ab omni ratione alienum foret, quis enim non videt, cunctorum fortunas ob rei monetariæ corruptelam planè ad interitum vergere? eosq; insigniter errare, qui putant, ob damnum ex valvatione forsan emerfurum tributa incolis difficiliora ac graviora fore; nam sicuti tributa ut plurimum ab agricolis cæterisq; Opificibus penduntur, qui haud magnam paratæ pecuniæ sortem possident, sed mercedis diurnæ aut pecuniæ ex frugibus comparatæ adminiculo præstationes & onera ferunt, ita etiam iidem post factam valvationem non aliam quam probam pecuniam pro operis aut frugibus suis accipient, eandemq; deinceps citra ullum dispendium rursus in tributa expendent.

II. Ad secundum eorum argumentum, nimirum quod passim vicini Principes, qui deteriores monetas cudere in suis terris cæperunt, istâ occasione meliorem Poloniæ monetam exhaurient, & permutari ac conflari curabunt; responderi potest, quod exceptis Imperatore & quibusdam Silesiæ Principibus, & in Livonia Suecis (nam Elector Brandenburg. ratione Ducatus Prussiæ Ordinationi monetali Poloniæ haud difficulter se conformabit) vix quisquam cæterorum Principum, quibuscum Polonis aliquod commercium intercedit, viliori moneta in suis terris utitur; Et porro quod finitimorum pravæ monetæ, si in Polonia non tolerantur, sed sicuti antea semper factum est, rigorosis Universalibus & vi executiva inde arceantur, proscribantur & prohibeantur, ejusmodi permutatio melioris in Polonia monetæ, exportatio & conflatio æquè faciliè vitari poterit, quam ante novissimum bellum Suecicum factum est, ubi etiam à finitimis deterior moneta, cudebatur, sed quam in Poloniam importare ibiq; divulgare ipsis haud licebat. Nam quando vicini Principes reprobam monetam suam foris divulgare aut in alienas terras transfundere nequeunt, non plus monetari curabunt,

Bunt, quam domi indiget Subditorum usus, qui non adeo late patet, & consequenter ultrò desinent probam Polonizæ monetam Thaleris ac Ducatis permutare ac conflare, quia parum emolumenti ex eo sensuri forent; prava autem moneta sua permutationem istam frustra tentabunt, quia ejusmodi moneta utpote prohibita cursu destitueretur, id quod circa Solidos Rigenses evenit, qui à decem & amplius annis, ex quo à Polonis non amplius ut antea ad dimidium usq; se ladi pasuris, repudiari ceperunt, & exinde Solidi isti in Livonia procudi fere in totum desierunt, quia domi remanent, nec alio aut in Poloniam inde exportari ibiq; divulgari queunt, & sic incredibile illud lucrum, quod Regnum Sveciæ ex procussione istorum Solidorum antea percipere consueverat, unà & veluti momento corruit. Neq; pro impossibili, ut isti contendunt, habendum est, vicinorum viles monetas omnino rejici posse, cum neq; commerciorum cum illis exercendorum ratio nec ipsa vicinitas id patiatur, nam contrarium satis apparet ex ante allegatis rationibus. Adhæc ipsa experientia testatur, nec ullo modo negari potest, quod etsi Marchiâ Brandenburgicâ, ferè tota Major Polonia undiq; cingitur, tamen fabrefactæ ibidem à 50. & amplius annis vilis monetæ Species nunquam intra ejusdem Majoris Poloniæ fines receptæ fuerunt, neq; incolis quidem notæ factæ sunt, quo minus probam ibidem monetam absorbere potuerint. Neq; etiam ista valvatio sive publicæ sive privatæ rei (exceptis mercatoribus & alienigenis in Polonia degentibus) noxia existere poterit, nam sicuti non adeo magnæ Summæ Pecuniariæ in Thesauro Regni aliisq; ærariis publicis existunt, neq; diu ibidem asservantur, sed simulac eò inferuntur, etiam rursus expendantur, & pro emergente necessitate in usus publicos convertuntur; ita etiam non magnum ex valvatione dispendium

spendium metruendum erit circa Pecuniæ publicæ dispensationem. Neq; etiam ea Magnatibus cæterisq; fortunatioribus Regni Civibus magis detrimentosa esse poterit, quippe cum non verisimile sit, ut ex ejusmodi vilis monetæ speciebus magnas Gazas adornare, sed eas potius in aurum commune convertere, & ad decus & necessitates Domus suæ recondere animum induxerint. Deniq; non est quoq; quod reliquis quibus diurna operâ ac mercede ruri aut in Urbibus victitandum est, ab ista valvatione sibi metuant, eamve valde reformident, utpote qui crebris contributionibus & parca tenuiq; operarum suarum mercede ita enervati & exhausti sunt, ut non magnos paratæ Pecuniæ acervos comparare sibi potuerint, & si quid forte Pecuniæ reliquum ipsis esset, in qua damnum ex valvatione publica pati possent, facile id paucorum dierum assiduo labore superaturi sunt; & quemadmodum per ipsam valvationem melioratio commercii civilis vitæq; communis in universi Regni ambitu haud dubie introduceretur; ita deinceps opima frugum ac operarum diurnarum mercede omne valvationis dispendium compensari poterit. Mercatoribus demum solis forsan isthæc valvatio prima Specie formidolosa videbitur, quia præ cæteris majores stipatæ Pecuniæ Summas recondere soliti sunt. Sed repenitus perlustrata parebit, neq; eos etiam valde lædi aut tam in eluctabili damno affici, ut de eo valde conqueri debeant, nam aucto, sicuti antea ostensum est mercium venditarum prætio juxta currentis Pecuniæ proportionem, nihil sane damni circa interiorem monetæ valvandæ qualitatem effective accipient, sed tantum respectu externi valoris & imaginariæ æstimationis lædi videntur, nam etsi in quantitate & numerositate Summarum aliquid illis decrescere videtur per valvationem, tamen re ipsa, sive in qualitate & bonitate intrinseca valvatæ monetæ, eiq; inhærente argento

puro nullum decrementum sentient, aut si quod esse putabunt, illud subsecutura collapsorum commerciorum instauratione & melioratione facile redintegrabitur.

Proposita autem valvatio ista ne veluti ex improvviso aut citra præviam intimationem ac commonitionem superveniat, termino quodam dilatorio ac suspensivo ad executionem ejus procedi posset, quo facilius unusquisq; intra spatium executioni præfixum sine insigni subitoq; aliquo damno oculos suos noxalibus ejusmodi nummis exonerare queat; Neq; etiam particulatim aut pedetentim duabus aut tribus vicibus, sed totaliter & uno veluti ictu fieri debebit, quo totum Reipubl. Corpus salutari hac urendi secandiq; (ut ita loquar) necessitate sanetur, malumq; deploratum radicitus excindatur atq; tollatur, alias præsumptum ex valvatione ista damnum sive potius damni metus & imaginatio animos hominum majoris mali umbrâ exterrere & novam quiritandi materiem vulgò suppeditare posset. Nam si valvatio ista particulatim fieret, vix commerciorum conturbatio evitari, nec pretia rerum ad justum & antiquum modum reduci possent, quippe repetitâ subinde reductione monetali incommoda quoq; & difficultates ordinandi commercia rerumq; pretia secundum fluctuantem monetæ toties mutatæ cursum, ac valorem constituendi semper unâ renovantur; è contra verò reductione totali tanquam uno negotio omnia perficientur, & è vestigio ejusmodi totalem valvationem commerciorum melioratio, mercium exoticarum vilitas, & deterioris monetæ in meliorem conversio sequetur.

Ejusmodi incommoda & nihili fere æstimandum emolumentum ex partiali reductione Monetæ resultantia, quæ brevibus indigitavi, dubio procul Rempublicam manebunt, si in animum ea inducat, aut persvaderi sibi patiatur, pedem monetalem mutandum, & non æquè probam monetam,

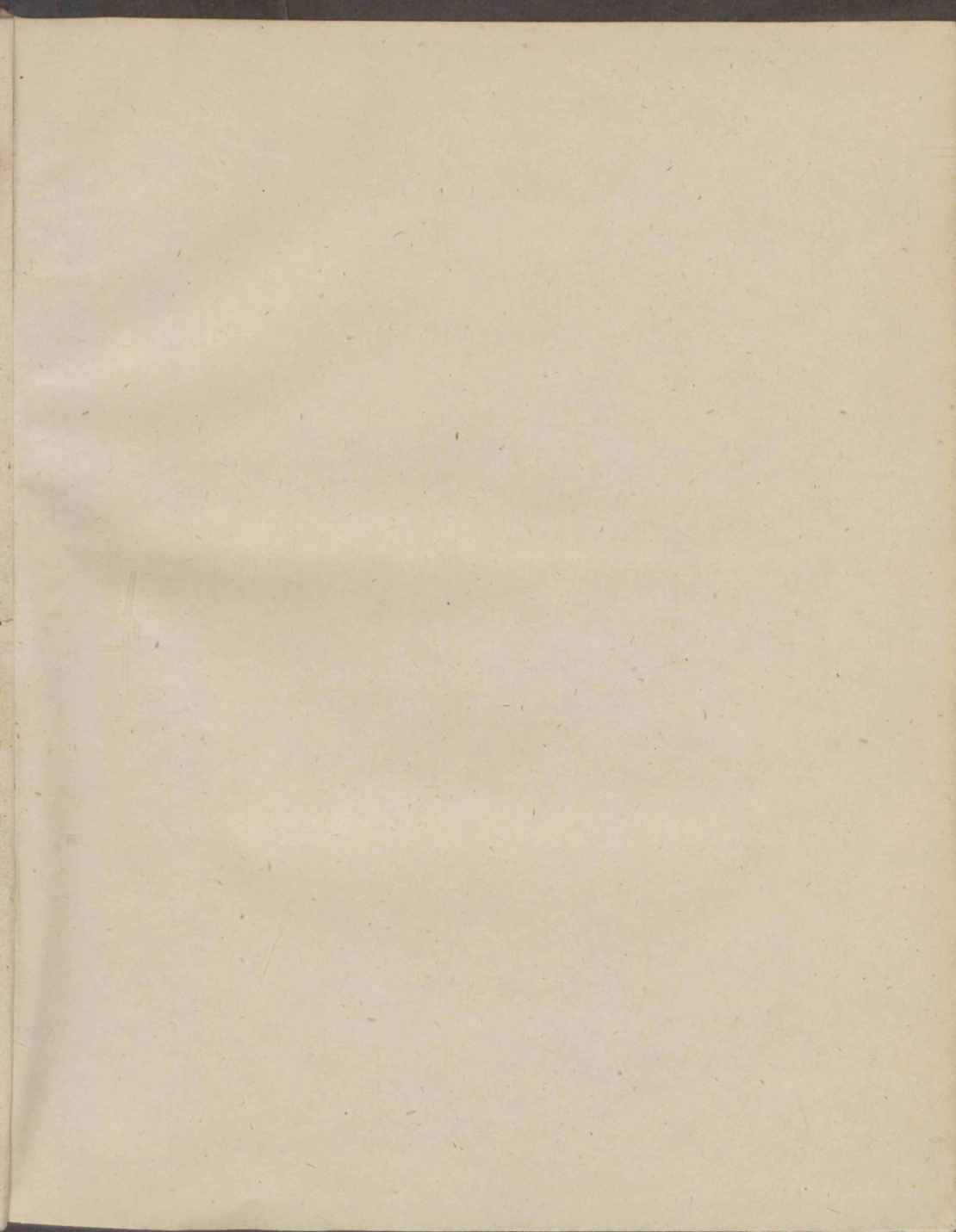
tam, qualem ante decem vel duodecim annos procudi curavit, hoc temporis introducendam & modernas minutas species non nihil meliorandas esse : Nam illa qualis qualis monetæ emendatio, quæ non omnimodam meliorationem saperet, ex parte tantum Reipub. consuleret, neq; eo ipso vis mali tolleretur, sed aleretur, non extirparetur, sed sensim propagaretur, tandem in exitialem tabem eruptura. Accedit quod hac Ratione commodum, Regni Thesauro ex annua rei monetariæ arenda seu locatione proveniens, exigui futurum sit momenti, & egestati publicæ hoc modo & medio non tantum non succurreretur, sed perpetuum fomentum suppeditaretur.

Et hæc fere sunt, quæ pro tenuitate ingeny mei circa statum modernum rei monetæ, & ad conservandam existimationem meam delineare, & altiori Gr.^a Mf.^a V.^a iudicio subicere volui.

Gn.^a Mf.^a V.^a

Obsequiosissimus,

LIBRARY
OF THE
K. A.